

Udviklingsstøttende samtaler med børn og unge

Livsmod

Farum 28 sept. 2018

Cand.psyk., specialist og supervisor Lisbeth Rask

lisbeth.rask@hotmail.com

Dagens tema: professionel kommunikation.

Paralleller mellem undervisning og andre former for professionel kommunikation. Formål rækker ud over samtalen

En asymmetrisk relation med et indbygget magtforhold i en given, defineret kontekst, hvor udbytte bl.a. afhænger af:

- Parternes forventninger og motivation
- match mellem potentiale, kompetence og det der fordres i situationen, dvs. håndterbarhed og oplevelse af meningsfuldhed.

Der bliver sagt, det der bliver sagt – og hørt det, der bliver hørt.

Er der tale om ”tilpas frustration” (Winnicott) ? En ”tilpas forstyrrelse” (Maturana)?

Hvad kan I forvente?

- Først metarefleksioner vedr. den professionelle samtale: hvilke forhold spiller en rolle, hvad skal der tænkes over før, under og efter en samtale?
- Dernæst mere konkrete metoder, der kan indgå i den vifte af samtalemåder, den professionelle kan anvende

Gode argumenter for at tilbyde dialog

- Børns og voksnes perspektiver er forskellige. Hvad barnet opfatter som truende kan voksne opfatte som bagateller.
- Delte følelser og erfaringer er lettere at udholde og regulere. Barnet bruger mindre energi på den vanskelige situation og får frigjort energi til andre udviklingsområder
- Dialogen bevirker, at der etableres kontakt mellem det affektive og kognitive system hos barnet. Temaer der er følelsesmæssigt svære bliver sat ind i en sammenhæng.

Dårlige argumenter for at undlade ..

- *”jeg kan få informationerne fra andre professionelle”*
- *”hun får det værre af, at der rippes op i det”*
- *”bedre at de, der kender ham bedst, snakker med ham”*
- *”hvad nu hvis hun alligevel ikke kan få den hjælp, hun ønsker”*
- *”han er nok instrueret, så hvad nytter det”*
- *”jeg har jo heller ikke tiden til det”*
- *”hvad nu, hvis jeg åbner for noget, jeg ikke kan lukke igen...”*

Dagens centrale begreb: *En udviklingsstøttende samtale*

er en **dialog**, hvor barnet mødes af autentisk interesse, hvor den professionelle **sammen med** barnet forsøger at identificere barnets perspektiver – og samtidig **se længere end barnet**.

Den professionelle er behjælpelig med at identificere barnets **intentioner** og **værdier**, dvs. er optaget af et børneperspektiv, hvor det konkrete barns inde-fra perspektiv vægtes højt.

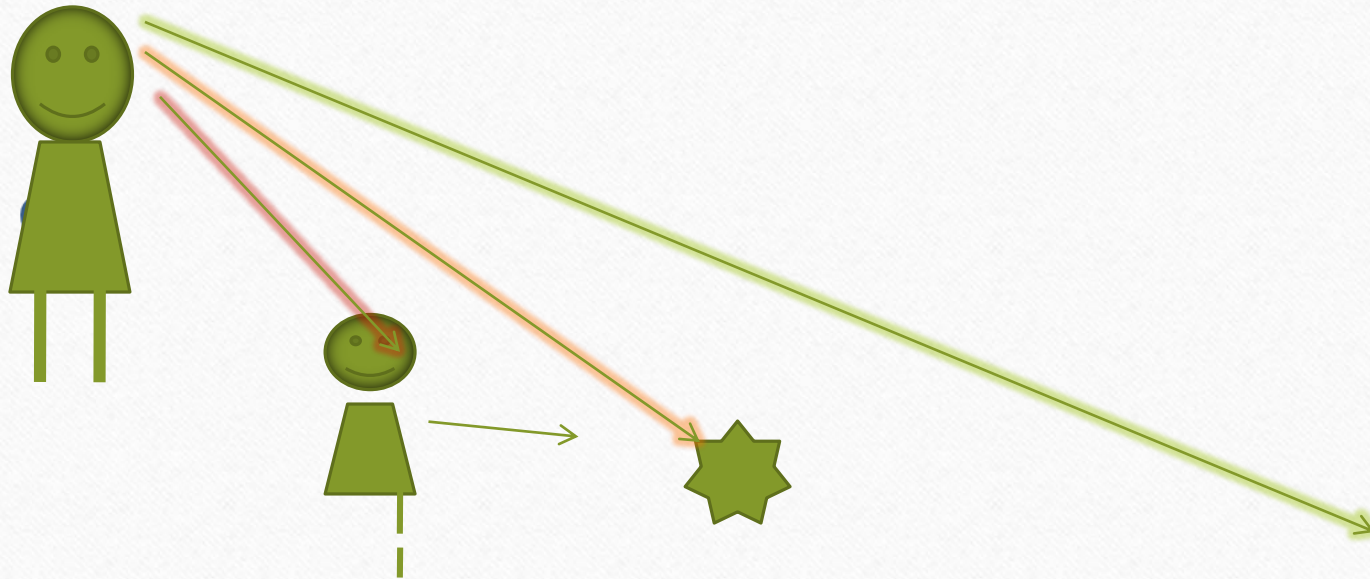
Barnet inviteres i en subjektposition - modsat i en objektposition.

Subjekt/objektposition

- **Subjektfølelsen** står centralt i den eksistensielle oplevelse af kontrol og sammenhæng mellem intention, handling og mål og indebærer at være inkluderet i relationer og at være i aktørposition. En empowerment - tilgang
- **Objektfølelsen:** her styres handlinger og reaktioner af andre eller ydre omstændigheder
- Når personen selv tager objektfølelsen eller placeres i objektposition vanskeliggøres samarbejdet

Se Hafstad, R. og Øvreeide H. (2015) "Utviklingsstøtte. Foreldrefokuseret arbeid med barn", Høyskoleforlaget kap. 7

Det tredelte perspektiv

Den udviklingsstøttende samtale - fortsat

- Den professionelle **spejler barnet i sin kontekst** og tilbyder supplerende , evt. alternative forståelser og handleformer gennem en kommunikationsform, der er tilpasset barnets kognitive og kommunikative potentialer og kompetencer samt **intention** og **motivation**.

Motivation og intention

- Der findes altid en motivation, en rettet mod det ønskede. Blandt de involverede parter kan der være forskelligrettet motivation og deraf afledte idéer om vejen ad hvilken, man skal gå: Hvad skal gøres? Af hvem? Hvornår er det ”godt nok”?
- Motivation kan opstå, skabes, mistes og forandres løbende. Kan være indre- og/eller ydrestyret. Den professionelle har andel heri.
- Bag enhver handling ligger en (for den handlende) meningsfuld **intention**.

Spejling:

en metode i den udviklingsstøttende samtale

- Det kan have afgørende betydning for barnet, at den professionelle **spejlinger** har understøttende karakter og giver resonans i barnet. Jfr. Sterns begreb om affektiv afstemning
- Den professionelle forsøger at identificere barnets motivation, intention og værdier, formulere i hypotetisk form og checke om det giver mening for barnet eller den unge.
- Eksempelvis: ”...*min mor er skide-ligeglad med mig...*”

”... jeg får fornemmelsen af, at det ikke er ligegyldigt, om din mor er ligeglad med dig. At du er én, for hvem det er vigtigt, hvad du betyder for andre....??”

Spejling via dobbeltlytning og anvendelse af det dobbelte blik

- Den professionelle lytter til **det implicite** og tester sin forståelse af, eks. *”når du taler om at din lærer er død-uretfærdig, får jeg indtryk af, at retfærdighed er vigtig for dig? ...sig lidt mere om det...”*
- Det dobbelte blik fanger **på samme tid** barnets sårbarhed og udfordringer og anerkender og giver udfoldelsesmuligheder for styrken i et og samme karakteristikum (se H. Warming m.fl. (2017) ”Det dobbelte blik”. Professionsserien, Akademisk Forlag.) Eks. *”Han har svært ved at fokusere”/ Han er god til at opfatte mange signaler”.* *Hun er truende”/ ”God til at passe på sig selv”* *”Udadreagerende”/ ”Brænder ikke inde med tingene” ...*

Michelle 9 år

- Fra skolen beskrives det, at *"Michelle har hyppigt fravær. Forlader i utide undervisningen og går hjem . Virker trist. Hun angiver, at de andre piger mobber hende, de andre piger omtaler hende som sur og at hun afviser dem, når de inviterer hende med i leg"*
- Michelle siger til den professionelle *"Der ingen der gider være sammen med mig. Jeg kan heller ikke noget. Jeg har aldrig nogen med hjem og min mor skal altid sove, og så skal jeg huske hende på at hun skal tage sine piller"*.

Formuler et par sætninger, der er identitetsunderstøttende. Dvs. spejler intentioner og værdier samt kompetencer. "Jeg får indtryk af, at"

En samtale, der

- forstås som et eksistentielt, mellemmenneskeligt møde i en asymmetrisk relation. Hvor den professionelle har ansvar for et **reflekteret metodevalg** i samtalen.
- hviler på et interaktionistisk perspektiv. ”Selvet skabes i interaktioner” (D. Stern)
- hvor ikke blot den professionelle skal have udbytte (viden til brug for analyse og handling), men **barnet skal have udbytte.**

Der findes et **før**, **under** og **efter** samtalen

- Nogle samtaler er berammede og nogle er spontane.
- Den professionelles mulighed for konkret forberedelse er forskellig – men en professionel samtale er altid rammet ind i en given kontekst, er juridisk reguleret, og den professionelle har en legitimitet og et mandat. Dette er retningsgivende for samtaleens formål (i bred forstand) og metodevalg.
- Metodevalg tilpasses endvidere barnet (alder, modenhed, motivation) og formål – samt den professionelles tematiske og emotionelle mestring.

Før (når muligt)

- **Formål** med samtalen? Min rollesikkerhed?
- Hvor i processen er vi?
- Hvad ved jeg om barnet, barnets situation? hypoteser og viden om barnets **motivation**, håb , drømme og frygt. Barnets sprog, kultur, ”selv-andre-billeder”, herunder med erfaringer med at nære tillid, affektregulering og mentaliseringskompetence?
- Hypoteser om håb og frygt hos vigtige aktører omkring barnet i forbindelse med samtalen?
- Timing og setting og hvem til stede, herunder stillingtagen til bisidder: hvad vil fremme formålet?
- Hvad kommer efter samtalen?
- Mulige metodevalg? Hjælperedskaber?
- Barnets indflydelse på timing, setting, deltagere?
- Hvordan og af hvem kan barnet hjælpes til forberedelse?

Under

- Kontaktetablering
- Rammesætning: hvad skal vi tale om? Hvad optager barnet: Håb, frygt, drømme?
- Hvor længe? Hvordan?
- Orienter barnet om rettigheder – når relevant

Reflections-in-action

- Hvordan etablere en kontakt netop her? Hypoteser om betydning af barnets erfaringer med samtaler med professionelle – herunder tillid.
- Hvad registrerer jeg i kontakten umiddelbart? Og hvilke reaktioner kalder det på? Hvordan udviser jeg autentisk interesse og nærvær på en for barnet relevant måde?
- Hvad er ”nice to know/ need to know” her og nu?

Fortsat

- Barnets kompetencer i samtalen er kontekstafhængig. Den professionelle er medskabende af konteksten.
- Den professionelle skal give barnet mulighed for at udtale sig og samtidig sikre at situationen ikke forværres.
- Barnets kognitive kompetencer og viden rækker ikke altid til at overskue situationen.
- Det vil være naturligt for barnet at agere ud fra ønsket om, at stabilitet og tryghed bedst muligt genoprettes.

Fortsat

- Et barn i relationelle dilemmaer har vanskeligt ved at identificere egne behov
- Såvel kognitivt som emotionelt ses lavere funktionsniveau under stress
- Barnet er selv-organiserende, men ikke nødvendigvis selv-i-varetagende
- Barnet giver udtryk for indtil-videre indtryk
- Udvikling af **mestrings- og overlevelses-strategier**
- Der kan eksistere ambivalens – en ven og en fjende

Aktiv lytning – en grundsten

- Evnen til empati hviler på evnen til at lytte- det er ikke kun at høre efter, men en proces hvor den professionelle involverer sig.
- At sætte sig selv til side for en stund og i stedet lytte sig ind i hvad den anden føler, tænker og forstår- Anvende mentaliseringskompetence.
- At vi er parate til at lade os påvirke af det vi hører- stille sig til rådighed som medmenneske og professionel med autentisk interesse og medfølelse.
- At lytte i **åbenhed**. En tilstedeværelse uden vurdering, optaget af at forstå og blive klogere, dvs. sætte forforståelser i parentes.

Kommunikative tilgange

- **Anvende** imperativ form: "Fortæl mere om det", "Beskriv så godt du kan", "Prøv at forklar lidt mere", "Fortæl med dine egne ord" **Anvende** deskriptiv form: "Hvordan er det så at være dig?", "Hvordan "ulækkert" er det?" "Hvad gør du så, når..?" **Anvende** uddybende spørgsmål, med afsæt i barnets egne ord.
- **Undgå** "Ja/nej"-spørgsmål eks. "er det sket mange gange?" **Undgå** årsagsspørgsmål, eks. "Hvorfor gjorde ..?" **Undgå** ledende spørgsmål, eks. "Det gjorde dig vel ked af det..?"

Spørgsmålstyper

Fremmende

Åbne formuleringer . Deskriptive spørgsmål:

P: *Du sagde at far og mor skændtes igår*

B: *Mor sagde at hun ikke ville at far skulle være hjemme når han var fuld*

P: *Mmm*

B: *Men far ville ikke gå*

P: **Hvad sker** når far ikke vil gå?

B: *Han råber og kalder mor væmmelige ting og jeg er bange for at han skal slå hende*

P: *Hvordan mon det så er at være dig?*

Hæmmende

Ja/nej – spørgsmål. Årsagsorienterede spørgsmål

P: *Du sagde far var sur på mor*

B: *Ja*

P: *Hvorfor var han vred på hende?*

B: *Ved ikke*

P: *Er han tit det?*

B: *Mmm*

P: *"Alle voksne skændes en gang i mellem"*

Eksempler på gensvar

Fremmende

- B: *Det er ingen der kan lide mig*
- P: *Det er ingen der kan lide dig... Fortæl hvad du mener!*
- B: *Det er så mange på skolen som retter på mig, de siger at jeg snakker så mærkeligt*
- V: *At du snakker så mærkeligt..*
- P: *Ja, de siger, at jeg ikke kan dansk*

Hæmmende

- B: *Det er ingen der kan lide mig*
- P: *Du må ikke tænke sådan, jeg ved at det er mange der kan lide dig*
- B: *Nej, det er der ikke*
- P: *Jo da, selvfølgelig der er mange som kan lide dig*

Visuelt understøttende metoder

- Fri tegning
- Livs/tidslinje
- Genogram
- Netværkskort
- Mind map
- Linguagram

Afslutte samtalen

- Opsummere: hvad var formålet og hvad har vi talt om? Check egen forståelse
- Barnets kommentarer til samtaleform og indhold
- Hvad kommer nu i processen? Hvornår og hvordan tilbagemelding til barnet?
- Hvad kommer nu i barnets konkrete situation
- Overlevering til hvem: hvad og hvordan
- Tak til barnet for sin medvirken

Efter samtalen

- Referat af samtalen, herunder notere indtryk. Obs på forskel mellem beskrivelse (kontekstrelateret) og fortolkning. Overvej direkte citater/referere til eget indtryk.
- Behov for debriefing, sparring, supervision?
- Behov for mere viden – om hvad?
- **Tilbage melding** til barnet: hvordan, hvornår og hvem til stede? Overblik over kommende proces, herunder beslutninger

Afsluttende

- Learning points?
- Hvordan ønsker jeg, at de børn jeg arbejder med skal registrere, at jeg har været her i dag?

Anbefalet litteratur

- Elholm, Birthe, Haack, Maja og Rask, Lisbeth (2016) *"Utviklingsstøttende samtaler med barn og unge i mistrivsel"*. Akademisk Forlag
- Hafstad, R. og Øvreeide H. (2015) *"Utviklingsstøtte. Foreldrefokuseret arbeid med barn"*, Høyskoleforlaget, Oslo
- Warming, Hanne m.fl. (2017) *"Det dobbelte blik"*. Professionsserien, Akademisk Forlag.